

FI-analys nr 35

Långgivarens betydelse för betalningsproblem och skuld hos Kronofogden

Av: Michael K. Andersson och Mehmet Üye *

Sammanfattning

Det finns olika typer av långgivare. De erbjuder olika typer av lån och har olika hög risktolerans. Risktoleransen syns i deras affärsmodell, som bland annat består av hur de gör sina kreditprövningar. Det finns även olika typer av låntagare. Vissa efterfrågar små lån och andra efterfrågar stora lån. Både långgivarens kreditprövning och låntagarens återbetalningsförmåga är ofta bättre vid stora lån. De små lånen står för en hög andel av tidiga betalningsproblem – påminnelser och inkassokrav. Men små lån kan låntagaren ofta betala tillbaka innan de blir en skuld hos Kronofogden.

Eftersom det finns olika långgivare och låntagare så är varje lån resultatet av en matchning. De låntagare som har bäst betalningsförmåga får vanligtvis låna av långgivare med låg risktolerans och då har lånen typiskt låg ränta. De som har sämre återbetalningsförmåga får oftare låna av långgivare med högre risktolerans, och får då betala högre ränta. Låntagare med allra sämst återbetalningsförmåga får i de allra flesta fall bara låna av de långgivare som har högst risktolerans.

Storbanker och objektfinansieringsbolag gör oftare mer omfattande kreditprövningar än nischbanker och konsumentkreditinstitut. Därför är det en relativt låg andel låntagare från storbanker och objektfinansieringsbolag som får skuld hos Kronofogden – andelen är 0,1–0,2 procent. Däremot får 0,4 procent av de som lånar av en nischbank och hela 2,3 procent av de som lånar av konsumentkreditinstitut skulder hos Kronofogden varje år. Det kan delvis förklaras av kreditprövningen och av andra skillnader i risktolerans som våra data inte kan fånga. Men det framgår av vår analys att konsumentkreditinstituten ger lån till kunder med lägst betalningsförmåga. Det syns i både ränta och andelen som får skuld hos Kronofogden.

22 november 2021, FI dnr 21-31771

* Författarna vill rikta ett särskilt tack till Johan Almenberg, Henrik Braconier, Anders Dölling, Cecilia Hegethorn Mogesen, Lars Hörngren, Gustav Förster, Magnus Karlsson, Maciej Kochanowicz, Per Nordkvist, Lars Olausson, Marie Olausson, Jonas Opperud, Mats Ossung, Therése Rosén och Stefan Palmqvist.

FI-analyserna har presenterats på ett internt seminarium på FI. De är godkända för publicering av ett redaktionsråd.

Vi analyserar betalningsproblem uppdelat på långgivare

Låntagare kan drabbas av betalningsproblem av olika skäl. Enklare problem, som en enstaka betalningspåminnelse, beror sannolikt ofta mer på slarv än på allvarliga ekonomiska problem. Mer allvarligt är om låntagare får betalningsproblem för att inkomsten inte räcker till de månatliga betalningarna. Orsaken till sådana problem är ofta inte känd eller består av flera olika faktorer. Till exempel kan låntagarens ekonomiska situation ha försämrats genom en livshändelse – som sjukdom, arbetslöshet eller skilsmässa (se Andersson m.fl., 2021, och Kronofogden, 2020). Låg inkomst är också förknippat med en förhöjd sannolikhet för betalningsproblem (se Andersson och Förster, 2020). Dessutom kan många och stora betalningar vara orsaken till betalningsproblem. Det kan handla om regelbundna utgifter som hyra, lånebetalningar och telefonabonnemang. Men sådana betalningar kan även vara kopplade till konsumtion som finansieras med kontanter, kreditkort eller faktura.

Denna analys fokuserar på betalningsproblem där lån finns med i bilden. Vi har delat upp betalningsproblemen i fyra steg:

1. upprepade betalningspåminnelser
2. inkassokrav
3. betalningsföreläggande
4. skuld hos Kronofogden.

Syftet med denna analys är att beskriva förekomsten av betalningsproblem i de fyra stegen, uppdelat på långgivargrupp. Analysen kompletterar därför tidigare studier av låntagare som får betalningsproblem (se Andersson och Förster, 2021, och Andersson, m.fl. 2021).

Analysen är upplagd på följande sätt: Först beskriver vi de huvudsakliga lånetyper och långgivargrupper som finns i Sverige. Vi presenterar dem utifrån delar av deras affärsmodeller – det vill säga deras kreditprövning, hur de skickar betalningspåminnelser och inkassokrav samt hur stor andel lån som de säljer vidare.¹ Kreditprövningen har till uppgift att pröva konsumentens ekonomiska förutsättningar att fullgöra kreditavtalet. Skillnader i kreditprövning kan därför innebära att egenskaperna hos dem som får låna skiljer sig mellan olika långgivargrupper. Sedan studerar vi de som lånar av respektive långgivargrupp. Vi är speciellt intresserade av låntagare med låga inkomster eller uppskattade underskott (från månadsbetalningar i förhållande till inkomst).

¹ Långgivares affärsmodeller omfattar fler aspekter än de vi beskriver. Till exempel kan anseende vara viktigt för en långgivare.

Analysen bygger på data från två myndigheter

Data från Finansinspektionen (FI) kommer från stickprov av nya bolån och konsumtionslån 2019 (se Finansinspektionen, 2020 och 2021a). Informationen (om enskilda låntagare) omfattar nya lån, eventuella betalningspåminnelser och inkassokrav, låntagarens inkomst och ålder samt uppgifter om långgivaren. Vi använder även FI:s aggregerade data från samma insamlingar. De innehåller information om nyutlåning, total utlåning, betalningspåminnelser, inkassokrav och sålda lån. FI:s aggregerade data är också uppdelade på långgivare. Bolagen som ingår i FI:s data står för en stor andel av lånen i Sverige.² Förutom individdata och aggregerade data använder vi kvalitativa uppgifter om långgivarnas kreditprövning. Uppgifterna från FI kan inte kopplas ihop med data från Kronofogden.

Från Kronofogden använder vi data över betalningsförelägganden från 2019. Informationen innehåller, bland annat, uppgifter om grund för fordran, vem som sökt om betalningsföreläggande och skuldens kapitalbelopp (ursprungliga storlek).³ Vi har *först* sökt efter personer (svaranden) som fått betalningsföreläggande direkt från respektive långgivare (sökande) i FI:s data.⁴ Det ger inte alla betalningsförelägganden som har sitt ursprung i lån eftersom det finns långgivare som säljer lån. I dessa fall står den som har köpt lånet som sökande. Vi har hämtat information om sådana betalningsförelägganden genom att söka på långgivarens namn, samtidigt som vi uteslutit de mål där bolagen själva skickat in föreläggandet. Det ger oss en *andra* uppsättning svaranden. I denna uppsättning fångar vi åtminstone de fordringar som har överlåtits en gång, men det kan vara svårt att spåra ursprungsskulden om den har överlåtits flera gånger. Vi använder även kapital- och skuldbelopp, där skuld från betalningsföreläggande 2019 fanns kvar i november 2020, i Kronofogdens indrivningsdata.

Lån och långgivare

Det finns flera typer av lån

Bolån är lån med en bostad som säkerhet. De uppgår till 3 700 miljarder kronor, vilket motsvarar 82 procent av den totala utlåningen till hushåll i Sverige. Övriga lån – som vi kallar konsumtionslån – består av

² Bankerna i FI:s bolåneundersökning står för nästan 93 procent av den utlånade volymen bolån. Tillsammans står bolagen i FI:s kartläggning av konsumtionslån för 86 procent av volymen blancolån och 90 procent av volymen lån mot annan säkerhet än bostad. Kartläggningen täcker cirka hälften av utlåningen från alla konsumentkreditinstitut och nästan hela marknaden för fakturor.

³ Kapitalbeloppet är den fordran som den sökande kräver betalning för. Skuldbeloppet innehåller även avgifter och räntor.

⁴ Betalningsföreläggandena avser endast fysiska personer som bor i Sverige.

- lån utan säkerhet (blancolån, avbetalningar, fakturor samt kort- och kontokrediter)
- lån mot annan säkerhet än bostad (objektslån).

I blancolån ingår (osäkrade) lån till kontantinsats för bostadsköp – som tillsammans med bolån utgör lånetypen bostadskrediter. Lån utan säkerhet och objektslån står för 5 respektive 13 procent av utlåningen till hushåll – cirka 260 respektive 540 miljarder kronor i utlåning.

Bolån är en relativt homogen produkt. De är för det mesta stora – i genomsnitt ligger nya bolån på 1,5 miljoner kronor – och de har låg ränta och lång återbetalningstid.⁵ Det är storbanker och mindre bolåneaktörer som ger bolån.

Blancolån är inte en homogen lånetyp. De kan vara både små och stora – 90 procent av de nya blancolånen ligger på mellan 7 500 och 350 000 kronor (se diagram 1).⁶ Det genomsnittliga nya blancolånet ligger på drygt 100 000 kronor. Räntan på blancolån kan även skilja sig betydligt. Det beror bland annat på vilken långivare som gett lånet och hur kreditvärdig låntagaren bedöms vara. Dessutom finns det skillnader i återbetalningstid, som vanligtvis beror på lånets storlek.

Objektslån är ofta stora konsumtionslån. Det genomsnittliga objektslånet ligger på 150 000 kronor och 90 procent av lånen finns i spannet mellan 32 000 och 370 000 kronor. En skillnad mot blancolån är att objektslån har en säkerhet (som ofta är en bil eller båt) som kan säljas för att helt eller delvis lösa lånet om låntagaren får betalningsproblem. Övriga konsumtionslån är mindre. Utnyttjade kort- och kontokrediter ligger i genomsnitt på 12 000 kronor, avbetalningsköp på 2 000 kronor och fakturor på 1 100 kronor.

Fakturabetalning är i lagens mening ett köp på kredit där betalningen sker en tid efter köpet. Men vi definierar inte köp på faktura i sig som ett lån. Om fakturan betalas inom den avtalade tiden så innebär den inga direkta extra kostnader för konsumenten och då ingår den inte i våra data. Konsumenter betalar cirka 90–95 procent av alla fakturor i tid. Men om konsumenten inte betalar i tid så kommer fakturan att innebära extra kostnader i form av påminnelseavgift eller dröjsmålsränta.⁷ Och då ingår den i våra data. Fakturor som konsumenter väljer att omvandla till en ny räntebärande avbetalning (lån) ingår också i våra data. Innan långivare tillåter låntagare att omvandla dessa fakturor till en avbetalning ska de

⁵ Ungefär 90 procent av de nya bolånen från en storbank återfinns mellan 100 000 kronor och 3,9 miljoner kronor. Se Finansinspektionen (2021a) för mer information om nya bolån.

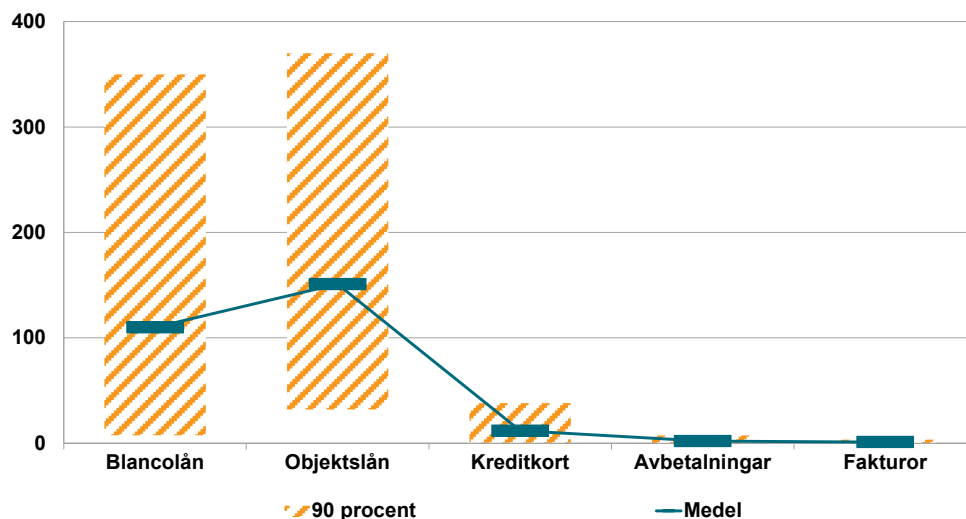
⁶ FI samlar in data från en tiodagarsperiod om någon låntagare har tagit flera lån av samma typ och låntagare betraktar vi det som ett lån. Det gäller alla lånetyper i stickprovet.

⁷ Mellan 5 och 10 procent av de fakturor som bolagen i konsumtionslånekartläggningen ger leder senare till extra kostnader för låntagaren.

göra en kreditprövning. Vi benämner alla fakturor som innebär en extra kostnad för konsumenten som *räntebärande* fakturor.

Diagram 1. Storlek på nya lån uppdelat på lånetyp

1 000-tals kronor

Källa: FI

Anm. De skuggade ytorna visar storleken på 90 procent av lånen, för respektive lånetyp. Fem procent av lånen är mindre än vad ytan markerar och fem procent är större.

Vi delar in långivarna i grupper

Förutom att det finns olika typer av konsumtionslån finns det även stora skillnader mellan långgivare (se Finansinspektionen, 2020a). Därför delar vi in långivarna i sju olika grupper. En *storbank* har ett brett produktutbud. Storbanker erbjuder bolån, konsumtionslån med och utan säkerheter samt kort- och kontokrediter (se tabell 1). *Mindre bolåneaktörer* ger också bolån, men de har små marknadsandelar jämfört storbankerna och de har inte ett lika brett produktutbud som storbanker. En *nischbank* är ofta specialiserad inom ett eller några få områden, till exempel konsumtionslån. Ett *objektsfinansieringsbolag* ger lån mot annan säkerhet än bostad. Även kreditkort är vanliga i deras produktutbud. *Säljfinansieringsbolag* erbjuder lån vid köp av en vara eller tjänst och *konsumentkreditinstitut* ger i huvudsak lån utan säkerhet. Konsumentkreditinstituten, som tidigare kallades snabblåneföretag, lånar ofta ut mindre belopp med kortare återbetalningstider jämfört med storbanker och nischbanker.

Avbetalningar och räntebärande fakturor utgör 75 procent av antalet nya konsumtionslån i FI:s kartläggning. Det är i huvudsak säljfinansieringsbolag som ger sådana lån. Blancolån utgör 7 procent av de nya lånen och de ges i huvudsak av storbanker, nischbanker och konsumentkreditinstitut. Kortbolag ger i huvudsak kortkrediter, men även ett fåtal blanco- och objektlån.

Tabell 1. Antal nya lån i FI:s stickprov, uppdelat på långgivargrupp och lånetyp

Antal							
Långgivare	Bolån	Blanco	Objekt	Kortkredit	Avbetaln.	Faktura	Andel
SB	25 435	6 816	774	4 266			11,4
MBA	2 647						0,8
NB		10 386	2 783	16 233	816	4 172	10,5
OFB			2 915	5 067			2,4
KB		733	553	21 037			6,8
SFB		264			83 051	135 659	66,9
KKrI		2 152		383	267	821	1,1

Källa: FI

Anm. Siffrorna avser utlåning under tio dagar i september/oktober 2019 (bolån) och tio dagar i maj 2019 (övriga lån).). SB = Storbank, MBA = Mindre bolåneaktör, NB = Nischbank, OFB = Objektsfinansieringsbolag, SFB = Säljfinansieringsbolag, KB = Kortbolag och KKrI = Konsumentkreditinstitut. Andel visar respektive långgivargrupps andel låntagare (i procent) i FI:s data.

Sett till utlåning mätt i kronor är bilden annorlunda. Det beror på att de som ger många lån ofta ger lån på mindre belopp medan de som ger färre lån ofta ger större lån. Säljfinansieringsbolagen ger flest lån men står för mindre än 1 procent av den totala utlånade volymen i kronor räknat (se tabell 2).

Storbankerna (inklusive deras bolåneverksamhet) står för 84 procent av den utlånade volymen. Om vi bortser från bolån är storbankernas andel 23 procent. Nischbankerna i sin tur lånar ut 45 procent medan säljfinansieringsbolagen står för 7 procent av den totala volymen konsumtionslån i FI:s data.

Antalet låntagare och den utlånade volymen återspeglar alltså skillnader i storleken på lånen. Det har betydelse när vi jämför betalningsproblem i förhållande till antalet låntagare och den utlånade volymen. Denna skillnad kan också spela roll för fördelningen mellan tidiga och allvarliga betalningsproblem. Små lån är vanligare bland de som får tidiga betalningsproblem och större lån är vanligare när det handlar om allvarligare betalningsproblem (se Andersson, m.fl., 2021). m.fl., 2021). Det avspeglar att lånen tas med olika syften och av låntagare med olika egenskaper.

Tabell 2. Nyutlåning i FI:s stickprov, uppdelat på långgivargrupp och lånetyp
Miljoner kronor och procent

Långgivare	Bolån	Blanco	Objekt	Kortkredit	Avbetaln.	Faktura	Andel
SB	34 801	717	158	62			84,2
MBA	3 468						8,2
NB		1 293	377	194	4	4	4,4
OFB			396	33			1,0
KB		151	129	267			1,3
SFB		18			164	126	0,7
KKrI		57		3	3	1	0,2

Källa: FI

Anm. Siffrorna avser utlåning under tio dagar i september/oktober 2019 (bolån) och tio dagar i maj 2019 (övriga lån). SB = Storbank, MBA = Mindre bolåneaktör, NB = Nischbank, OFB = Objektsfinansieringsbolag, SFB = Säljfinansieringsbolag, KB = Kortbolag och KKrI = Konsumentkreditinstitut. Andel visar respektive långgivargrupps andel av utlåningen (i procent) i FI:s data.

Det finns skillnader i långivares affärsmodeller

Långgivarnas affärsmodeller skiljer sig bland annat åt när det gäller typ av lån och hur stora lån de ger. Även ränta och återbetalningstider är en del av deras affärsmodeller. Vissa långgivare ställer höga krav på låntagarens betalningsförmåga och ger ofta lån till låg ränta. Dessa bolag gör ofta en mer omfattande kreditprövning. Andra långgivare har högre risktolerans och ger lån till låntagare med lägre betalningsförmåga, efter en mindre omfattande kreditprövning. Dessa låntagare får ofta betala en högre ränta. En ytterligare skillnad i affärsmodellerna är att vissa långgivare säljer lån vidare, medan andra långgivare inte gör det. Det finns även skillnader i hur fort långgivare skickar obetalda räkningar till inkassokrav.

Vissa långgivare säljer lån – andra inte

När lån säljs innebär det också att det är köparen som skickar eventuella obetalda räkningar för lånet för inkassokrav, betalningsföreläggande och indrivning. Vissa långgivare säljer enbart problemlån medan andra säljer samtliga lån direkt för att få bort dem från sin balansräkning. Oavsett varför långgivaren säljer lån vidare så bryter det kopplingen mellan utlåning och lånets hantering.

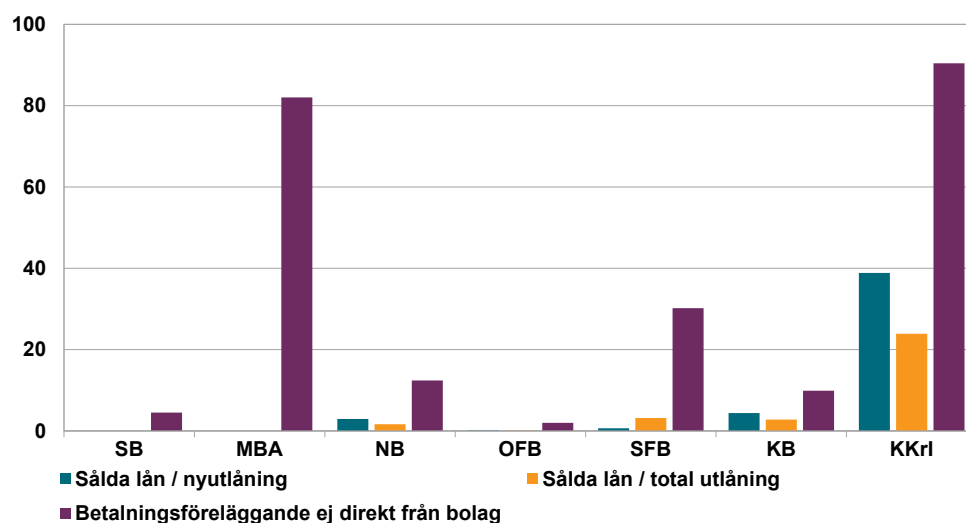
Konsumentkreditinstitut säljer en hög andel av sina lån varje år (se diagram 2). Deras andel sålda lån varje år motsvarar 40 procent av deras nyutlåning och 20 procent av deras totala utlåning. Nischbanker, säljfinansbolag och kortbolag säljer ungefär 2–3 procent av sina lån (jämfört med deras totala utlåning). Storbanks och objektsfinansieringsbolag säljer nästan inga lån.

Eftersom storbanks inte säljer lån så ansöker de själva om betalningsföreläggande och begär indrivning. Nischbanker och kortbolag använder en annan sökande för

betalningsföreläggande i cirka 10 procent av fallen och säljfinansieringsbolag använder en annan sökande i 30 procent av betalningsföreläggandena. En annan sökande kan vara den som har köpt lånet eller ett ombud (inkassobolag). Nästan alla betalningsförelägganden där lånet hade sitt ursprung från en mindre bolåneaktör eller ett konsumentkreditinstitut kom från en annan sökande än långgivaren. Det hänger troligen ihop med att de oftare säljer problemlån jämfört med övriga långgivargrupper.⁸

Diagram 2. Betalningsföreläggande med annan sökande än den ursprungliga långgivaren och sålda lån, uppdelat på långgivargrupp

Andel i procent

Källa: FI och Kronofogden.

Anm. SB = Storbank, MBA = Mindre bolåneaktör, NB = Nischbank, OFB = Objektsfinansieringsbolag, SFB = Säljfinansieringsbolag, KB = Kortbolag och KKrl = Konsumentkreditinstitut. Vi saknar uppgift om mindre bolåneaktörer säljer lån.

Upprepade påminnelser och inkassokrav

Långgivare skickar vanligtvis en betalningspåminnelse om en låntagare inte betalar en räkning. Betalningspåminnelser innebär en extra kostnad på 60 kronor för låntagaren, oavsett antalet påminnelser. Om låntagaren inte har betalat räkningen efter en påminnelse, skickar vissa långgivare flera påminnelser, medan andra skickar inkassokrav. Ett inkassokrav gör att kostnaden ökar med ytterligare 180 kronor. Andelen låntagare som fått upprepade påminnelser innan de får ett inkassokrav ger information om långgivarens affärsmodell. De som skickar flera påminnelser har troligen en lägre andel låntagare som får inkassokrav. Men det (i sig) betyder inte att de har en lägre andel kunder som får skuld hos Kronofogden.

⁸ Vi saknar uppgifter om hur stor andel av lånen som mindre bolåneaktörer säljer.

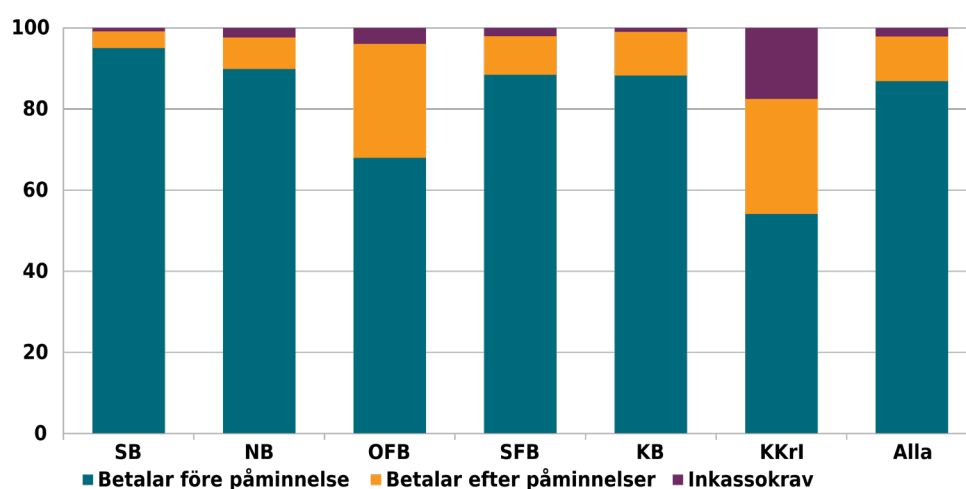
Ungefär var tjugonde låntagare hos en storbank får betalningspåminnelser under ett år (se diagram 3). Det är den lägsta andelen av alla långgivargrupper och tyder på att storbankskunder sköter sina betalningar i hög utsträckning. Cirka var tionde kund hos nischbanker, säljfinansieringsbolag och kortbolag får betalningspåminnelser. Och bland kunder hos objektsfinansieringsbolag får en av tre låntagare påminnelser under ett år. Dessa påminnelser hänger oftast ihop med kreditkort. De skillnader vi ser här mellan olika slags långgivare minskar när vi tar hänsyn till de låntagare som betalar efter påminnelser. Det som återstår sedan är 1–4 procent av kunderna hos dessa långgivare som får inkassokrav.

När det gäller konsumentkreditinstitut betalar drygt hälften av låntagarna låneräkningarna utan att få någon betalningspåminnelse. Ytterligare nästan 30 procent av låntagarna betalar efter påminnelser. Det betyder att de resterande 18 procenten av dem som lånar av konsumentkreditinstitut får minst ett inkassokrav. Låntagare hos konsumentkreditinstitut tycks oftare få påminnelser och inkassokrav och därmed extra kostnader jämfört med dem som lånar från andra långgivare.

Nästan 60 procent av de storbankskunder som fick en påminnelse fick också flera påminnelser, vilket är den högsta andelen i stickprovet. Det är ett tecken på att storbanker ofta skickar flera påminnelser innan de skickar inkassokrav. Lägst andel av upprepade påminnelser – knappt 40 procent av alla med påminnelse – finner vi bland säljfinansieringsbolagens kunder. Det kan bero på att kunderna ofta betalar sina påminnelser. Men det kan också bero på att säljfinansieringsbolag i hög utsträckning skickar obetalda räkningar till inkassokrav efter bara en påminnelse.

Diagram 3. Andel låntagare som betalar sina låneräkningar

Procent

Källa: FI.

Anm. SB = Storbank, MBA = Mindre bolåneaktör, NB = Nischbank, OFB = Objektsfinansieringsbolag, SFB = Säljfinansieringsbolag, KB = Kortbolag och

KKrI = Konsumentkreditinstitut. Vi saknar uppgift om betalningspåminnelser och inkassokrav för lån från mindre bolåneaktörer.

Informationen långivare använder i kreditprovningen varierar i omfattning

Innan en långivare beviljar ett lån ska den ta in, och använda, tillräckliga uppgifter för att kunna bedöma låntagarens återbetalningsförmåga (se Regeringen, 2010, och Finansinspektionen, 2021b).⁹ Sådana uppgifter omfattar vanligen kundens inkomst och befintliga lån. Kreditbedömningen kan vara en del av långivarens affärsmodell och återspeglar risktoleransen.

Långivarna använder en eller flera metoder för att bedöma låntagaren. Bland metoderna återfinns kvar-att-leva-på-beräkningar (KALP-beräkningar), skuldkvotsberäkningar och riskklassificeringsmodeller.¹⁰ Beräkningarna kan vara baserade på mer eller mindre omfattande information. För att åskådliggöra hur de olika långivargrupperna gör har vi utgått från hur mycket information de använder i sin KALP-beräkning. Vissa långivare gör inte en sådan beräkning. Sedan finns de långivare som beräknar en KALP som inte inkluderar betalningar för alla befintliga lån. Några långivare tar hänsyn till en begränsad del av lånen – lån i samma bolag som det nya lånet eller information från ett kreditupplysningsföretag om lån av samma typ som det nya lånet är vanliga begränsningar. Vi kallar det för att använda *begränsad information*. De som använder information om låntagarens befintliga lån från flera kreditgivare som använder samma kreditupplysningsföretag säger vi använder *mer omfattande information*.¹¹

Storbanker, objektsfinansieringsbolag och kortbolag använder beräkningar baserade på mer omfattande information för runt hälften av alla lån (se diagram 4). I redovisningen av storbankerna ingår inte bolån, men deras bolån föregås alltid av en kreditprovning baserad på omfattande information. Nischbanker och konsumentkreditinstitut använder mer omfattande information för cirka 20 procent av de nya lånen. Konsumentkreditinstituten använder begränsad information för 40 procent av lånen och säljfinansieringsbolagen använder inte KALP-beräkningar

⁹ Fakturaköp, med kortare betalningstid än 90 dagar, är undantagna krav om kreditprovning.

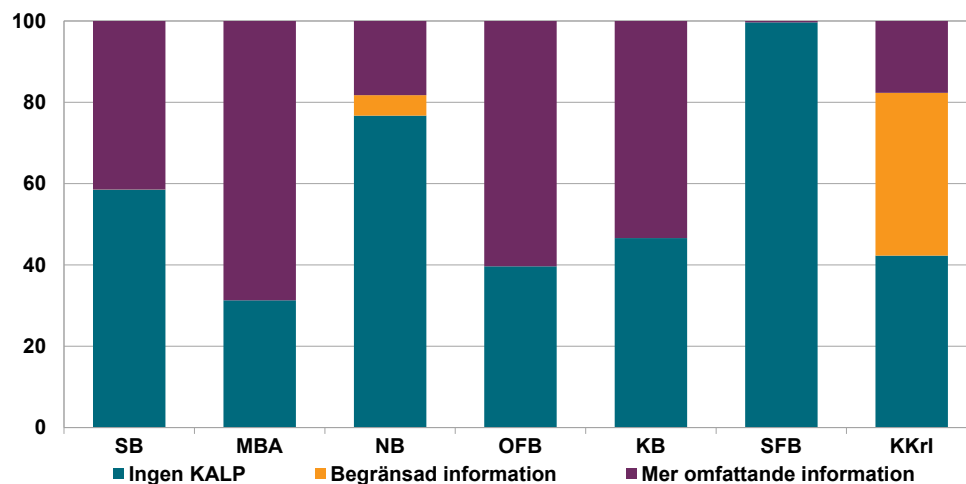
¹⁰ Beräkningen använder information om låntagarens inkomst, betalningar på nya och befintliga lån, samt uppgifter och antaganden om levnadskostnader. Resultatet från beräkningen visar om låntagaren har över- eller underskott i sitt kassaflöde varje månad, givet antagandena. Skuldkvotberäkningen relaterar lån till låntagarens inkomst och riskklassificering uppskattar sannolikheten för att låntagaren inte kan betala tillbaka lånet.

¹¹ Eftersom en långivare typiskt använder information från ett kreditupplysningsföretag (för en given lånetyp) missar upplysningen lån från företag som lämnar information till andra upplysningsföretag. Olika långivare använder dessutom olika inkomstuppgifter och antaganden om levnadskostnader och kalkylräntor, vilket innebär att det finns skillnader även inom de tre KALP-ansatserna (ingen, begränsad och mer omfattande).

i sin kreditprövning. Mindre bolåneaktörer använder ofta en mer omfattande information i sin kreditprövning.

Diagram 4. Kreditprövningen uppdelat på långgivargrupp

Procent

Källa: FI

Anm. Diagrammet är baserat på hur mycket information om låntagaren som långgivaren använder i eventuell KALP-beräkning. SB = Storbank, MBA = Mindre bolåneaktör, NB = Nischbank, OFB = Objektsfinansieringsbolag, SFB = Säljfinansieringsbolag, KB = Kortbolag och KKrl = Konsumentkreditinstitut. Storbankernas bolån ingår inte i diagrammet. För dessa lån gör storbankernas bolåneinstitut alltid en mer omfattande KALP-beräkning. De som inte beräknar en KALP kan ha använt en annan metod i sin kreditprövning.

Räntan speglar risk

Bedömd återbetalningsförmåga och förekomst av säkerhet är viktiga faktorer för vilken ränta låntagaren får. Även lånets storlek och återbetalningstid påverkar räntan eftersom det finns en fast kostnad att upprätta ett lån. Bolån, som har säkerhet i en bostad, har lägst ränta av alla låntyper. Dessutom gör bolåneinstituten i regel en mer omfattande kreditprövning, vilket leder till att bolånetagare ofta har hög återbetalningsförmåga.

Låntagare med låg återbetalningsförmåga får ofta betala en hög ränta, då dessa personer endast kan låna av långgivare som har hög risktolerans. Den genomsnittliga räntan för ett blacolån till konsumtion från en storbank uppgick till 4,8 procent 2019 (se tabell 3). Motsvarande ränta för ett objektlån, eller ett blacolån som togs i samband med ett bostadsköp, var lägre. Räntan på ett genomsnittligt blacolån från nischbanker och konsumentkreditinstitut var 8 respektive 25 procent. Det beror troligen på att dessa bolag är villiga att ge lån till mer riskfyllda låntagare än vad storbanker gör. Vi ser en liknande tendens för kortkrediter, men där är skillnaderna inte lika stora.

Tabell 3. Genomsnittliga räntor i FI:s stickprov, uppdelat på långgivargrupp och lånetyp

Procent

Långgivargrupp	Blancolån					Avbetaln.
	Bolån	Bostad	Kons.	Objekt	Kortkredit	
Storbank	1,6	4,0	4,8	3,2	11,3	
Mindre bolåneaktör	1,8	6,4				
Nischbank			8,0	3,9	15,5	19,2
Objektsfinansbolag				4,0	16,5	
Kortbolag			10,3	3,3	14,0	
Säljfinansbolag			9,5			17,4
Konsumentkreditinst.			24,6		38,8	14,5

Källa: FI

Anm. Siffrorna avser utlåning under tio dagar i september och oktober 2019 (bolån) och tio dagar i maj 2019 (övriga lån). Blancolån är uppdelade i sådana som är givna i samband med bostadsköp (bostad) och sådana som är givna vid andra tillfällen (konsumtion).

Stora skillnader i andelen låginkomsttagare mellan långgivargrupper

Låntagare med olika stora marginaler i sin ekonomi lånar i hög grad av olika långgivargrupper. Det beror delvis på att olika långgivartyper har olika riskaptit och därför riktar in sig mot olika låntagare. En blivande låntagare kan därför nekas lån hos en långgivare med låg risktolerans. Låntagaren kan då gå vidare till en långgivare med högre risktolerans och därför beredd att ge ett lån (till högre ränta). De med allra lägst betalningsförmåga får troligen inte låna alls. En annan förklaring till att låntagare med olika marginaler lånar från olika slags långgivare är att de efterfrågar olika typer av lån. Till exempel är låntagare med stora marginaler oftare intresserade av stora blancolån och objektslån, medan de med mindre marginaler oftare behöver ta små lån och handla på avbetalning.

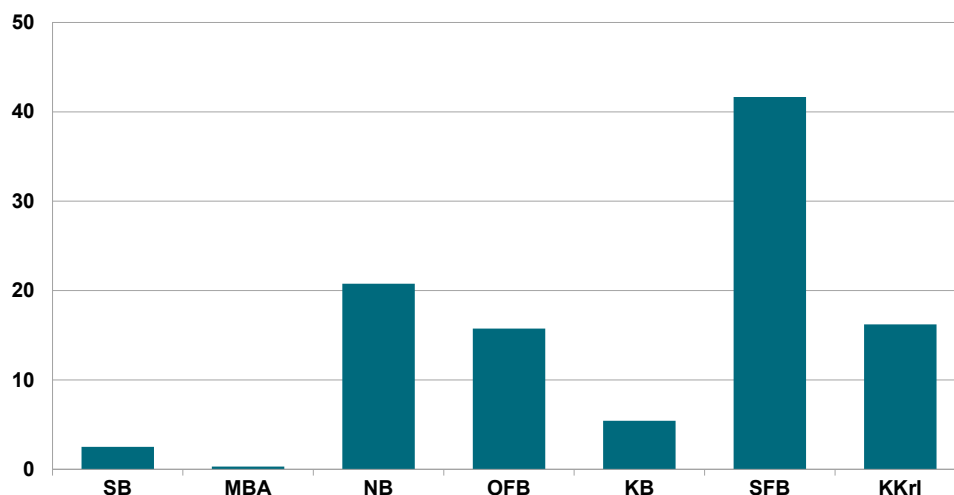
Om låntagaren har låg inkomst är sannolikhet för betalningsproblem förhöjd (se Andersson och Förster, 2020). Men det finns annat som kan påverka förekomsten av betalningsproblem. Till exempel kan lånets storlek och återbetalningstid ha en inverkan. Låntagaren kan dessutom ha ett sparande som kan komma till användning vid tillfälliga betalningssvårigheter eller så kan låntagaren ha en närstående som kan hjälpa till om det behövs. En vanlig orsak till allvarliga betalningsproblem är att låntagaren har råkat ut för en livshändelse som försämrar den ekonomiska situationen (se Andersson m.fl., 2021, och Kronofogden, 2020). Trots alla möjliga orsaker till betalningsproblem ger ändå låg inkomst en fingervisning om hur utbredda betalningsproblemen är bland olika långgivargrupperns kunder.

Som en indikation på svag betalningsförmåga använder vi en inkomst under 14 000 kronor i månaden efter skatt, vilket ungefär motsvarade låg inkomststandard i Sverige 2019. Den lägsta andelen låntagare med låg lön (av respektive långgivares låntagare) finns hos mindre bolåneaktörer, storbanker och kortbolag (se diagram 5).¹² Andelen låginkomsttagare är högre bland kunder hos nischbanker, objektsfinansieringsbolag och konsumentkreditinstitut. Högst andel låginkomsttagare finns bland säljfinansieringsbolagens kunder.¹³

Sammantaget visar informationen att låntagarnas betalningsförmåga skiljer sig mellan långivargrupperna. Det kan bero på långivarnas affärsmodell. De som inte får ett lån av en långgivare kan välja att låna av en annan. De allra svagaste låntagarna kommer endast att få lån av de bolag som har högst risktolerans, sannolikt baserat på en mindre omfattande kreditprövning. Dessutom kan lånets storlek påverka om långgivaren accepterar låntagare med låga inkomster.

Diagram 5. Andel låntagare med låg inkomst av respektive bolagsgrupps låntagare

Procent

Källa: FI

Anm. Vi har definierat låg inkomst som mindre än 14 000 kronor i månaden efter skatt.

SB = Storbank, MBA = Mindre bolåneaktör, NB = Nischbank,

OFB = Objektsfinansieringsbolag, SFB = Säljfinansieringsbolag, KB = Kortbolag och

KKrl = Konsumentkreditinstitut. Låga inkomster avser inkomst under 14 000 kronor i månaden efter skatt. Siffran för storbanker avser deras nya konsumtionslånetagare. Det finns inga nya bolånetagare hos storbankerna som har en inkomst under 14 000 kronor i månaden.

¹² Storbankernas bolåneinstitut har inga låntagare med en inkomst under 14 000 kronor i månaden efter skatt.

¹³ De fakturatagare som inte omvandlar fakturan till en räntebärande avbetalning kan ha högre inkomster. Men de låntagarna har vi ingen information om.

Skillnader i betalningsproblem mellan långgivargrupper

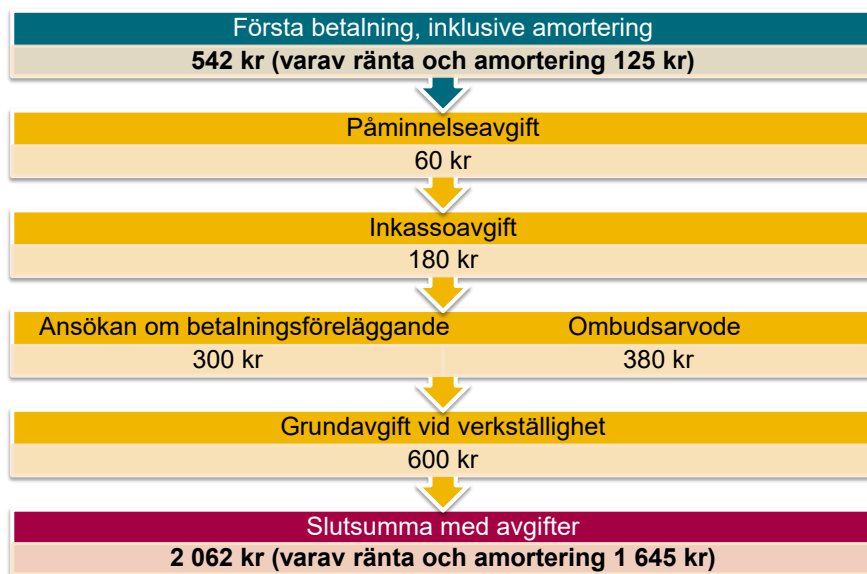
Fyra steg av betalningsproblem

Betalningsproblem kan börja med att en person inte betalar en räkning. Räkningen kan gälla ett lån, någon annan skuld eller en löpande utgift. En missad betalning leder till en påminnelse, som innebär en extra kostnad om 60 kronor för låntagaren (se figur 1). Men en påminnelse behöver inte innebära att individen har eller kommer att få återkommande betalningsproblem. Därför ser vi upprepade påminnelser på samma lån som ett *första* problemsteg för en låntagare.¹⁴ Det *andra* steget är inkassokrav, som innebär en kostnad om 180 kronor. Det får låntagaren efter att inte betalat trots påminnelser. Långgivaren (eller den som driver fordran mot kunden) kan välja att skicka obetalda inkassokrav till betalningsföreläggande hos Kronofogden. Det ser vi som det *tredje* steget av betalningsproblem. Det *fjärde*, och sista, steget i vår problemkedja är att skulden skickas till Kronofogden för indrivning. Det är samma fyra steg som Andersson m.fl. (2021) använder för att beskriva betalningsproblem.

¹⁴ Vissa fakturor blir omvandlade till räntebärande avbetalningar i och med att fakturatagare inte betalar en räkning. Samtidigt får fakturatagaren en betalningspåminnelse. Det är ett av skälen till att vi använder upprepade påminnelser i analysen. Ett ytterligare skäl är att en påminnelse kan komma av slarv.

Figur 1. Kostnader som tillkommer vid obetald låneavisering (ett räkneexempel)

Kronor

Källa: Egna beräkningar

Anm. Räkneexemplet avser ett lån på 5 000 kronor med 5 procents ränta i 12 månader och 500 kronor i övriga avtalade kostnader.

Vi analyserar de första två stegen av betalningsproblem genom att ställa upprepade påminnelser och inkassokrav i relation till nyutlåning. De två sista stegen analyserar vi med betalningsföreläggande och kvarvarande skuld hos Kronofogden i relation till total utlåning. Vi har delat upp låntagare med betalningsproblem efter vilken långgivargrupp som gett lånet.

Av alla dem som tar ett nytt konsumtionslån får cirka 7 procent upprepade påminnelser och 5 procent inkassokrav kort efter det nya lånet (se Andersson och Förster, 2021). Varje år får 3 procent av låntagarna ett betalningsföreläggande och var femte av dessa låntagare – det vill säga 0,6 procent – har skuld kvar hos Kronofogden året efter (se Andersson m.fl., 2021).

Tidiga betalningsproblem

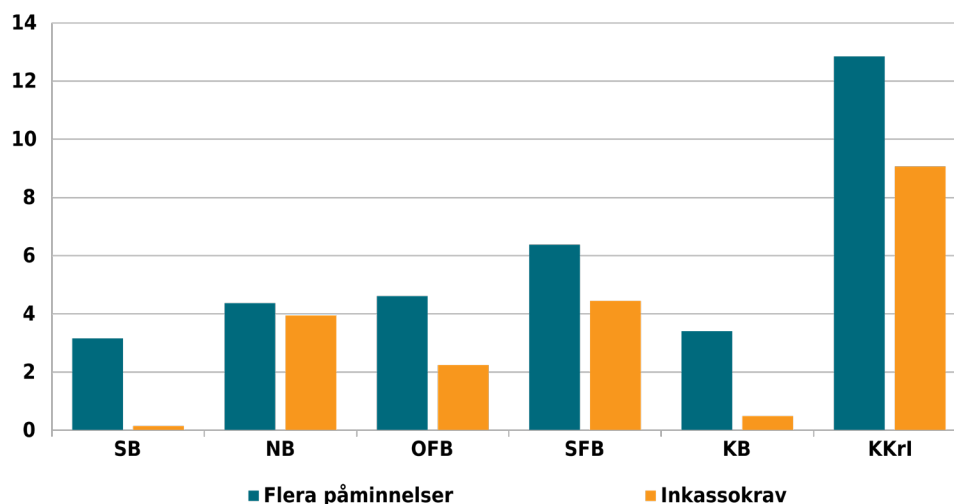
Konsumentkreditinstitut ger vanligen små lån utan säkerhet och deras låntagare uppvisar tidiga tecken på betalningsproblem i större utsträckning än övriga långgivargrupper. Cirka 9 procent av konsumentkreditinstitutens låntagare får ett inkassokrav inom fem månader (diagram 6).¹⁵ Lägst är andelen bland de som lånar

¹⁵ Även om FI:s data täcker hälften av utlåningen från konsumentkreditinstitut omfattar kartläggningen endast 25 procent av dessa långgivare. Därför kan våra genomsnitt ge osäkra skattningar av konsumentkreditinstitutet i sin helhet.

av storbanker, som ger större lån, och kortbolag. Under 0,5 procent av dessa låntagare får ett inkassokrav.

Diagram 6. Andel låntagare med tidiga betalningsproblem fördelade långgivargrupp

Procent

Källa: FI

Anm. SB = Storbank, MBA = Mindre bolåneaktör, NB = Nischbank, OFB = Objektsfinansieringsbolag, SFB = Säljfinansieringsbolag, KB = Kortbolag och KKrl = Konsumentkreditinstitut. Påminnelser och inkassokrav kort efter lånet. Vi saknar uppgift om påminnelser och inkassokrav för lån från mindre bolåneaktörer.

Allvarligare betalningsproblem

Låntagare med räntebärande lån från ett (genomsnittligt) säljfinansbolag står för nästan 30 000 betalningsförelägganden under ett år (se diagram 7).¹⁶ Men säljfinansbolag har även den största nyutlåningen, sett till antalet lån och antalet låntagare.¹⁷ Vidare står låntagare från nischbanker, objektsfinansieringsbolag och kortbolag för runt 7 000 betalningsförelägganden vardera. Låntagare hos storbanker och konsumentkreditinstitut får 2 160 respektive 3 000 betalningsförelägganden varje år.

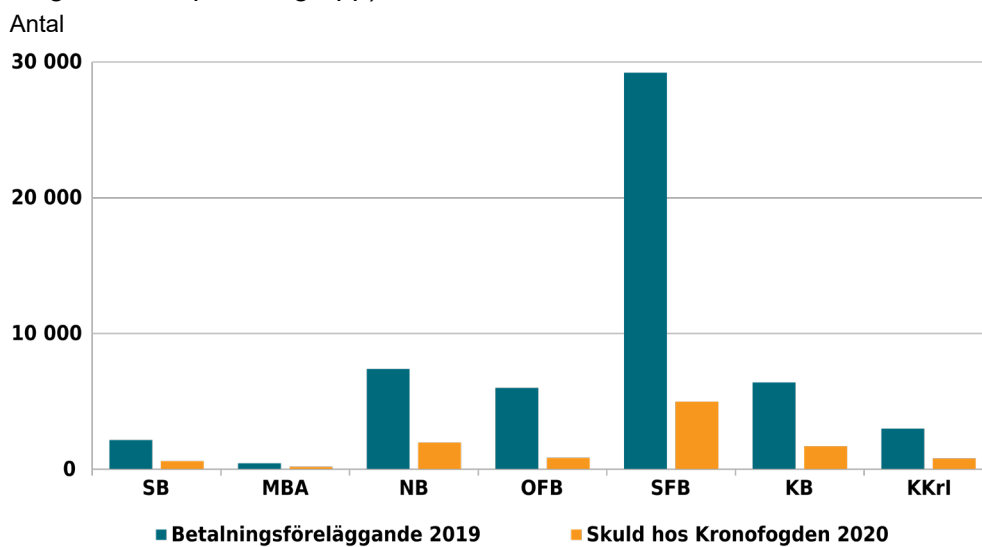
De som lånar från ett säljfinansieringsbolag står även för flest skulder hos Kronofogden året efter betalningsföreläggandet. Men skillnaderna jämfört med

¹⁶ Vi använder både betalningsföreläggande och betalningsföreläggande i pant eftersom båda beror av lån.

¹⁷ Vissa lån hos säljfinansbolag har avtalad ränta och andra kan bli räntebärande. Här analyserar vi bara fakturor och avbetalningar som inneburit en kostnad för konsumenten. I praktiken innebär det att de fakturor som ingår i våra data redan tagit ett litet steg mot betalningsproblem, eftersom det krävs en påminnelse för att de ska vara med i våra data. Det är (grovt räknat) runt 10 procent av kostnadsfria fakturor som omvandlas till räntebärande.

andra bolagsgrupper är mindre än när det gäller betalningsföreläggandena. Det beror troligen på att föreläggandena avser små belopp. Lågst antal kunder med skuld kvar har storbanker och mindre bolåneaktörer. I synnerhet är det ytterst få som tar bolån hos storbanker som får betalningsproblem – drygt 200 kunder hos ett genomsnittligt bolåneinstitut får betalningsföreläggande varje år.

Diagram 7. Antal låntagare med betalningsproblem (genomsnitt av långivare i respektive grupp)

Källa: Kronofogden

Anm. SB = Storbank, MBA = Mindre bolåneaktör, NB = Nischbank, OFB = Objektsfinansieringsbolag, SFB = Säljfinansieringsbolag, KB = Kortbolag och KKrl = Konsumentkreditinstitut.

Betalningsproblem som andel av utlåning uppdelat på långgivargrupper

Antalet låntagare med betalningsförelägganden och skuld kvar hos Kronofogden visar hur utbredda allvarliga betalningsproblem är. Men en jämförande analys kräver att vi tar hänsyn till hur stor utlåning respektive bolagsgrupp har. Det kan vi göra på två sätt. Först jämför vi antalet betalningsförelägganden med antalet (befintliga) låntagare och sedan jämför vi kapitalbelopp (i kronor) från betalningsföreläggande med bolagens totala utlåning.¹⁸ Skälet till att vi jämför

¹⁸ Ambitionen är att fånga potentiella lån som kan leda till betalningsförelägganden. Och vi har bättre information om belopp än antal låntagare. För fakturor har vi använt utlåning under 2019 som mått på total utlåning. För övriga lånetyper har vi använt total utlånad volym (ställningsvärde sista december 2019) plus volym sålda lån.

kapitalbelopp, och inte skuldbelopp, är att det bättre representerar storleken på lånen.¹⁹

Varje år får 5 procent eller färre av dem som lånar av storbanker, säljfinansieringsbolag och kortbolag upprepade påminnelser (se diagram 8). Av dessa bolags låntagare får 1–2,5 procent inkassokrav och 0,1–0,2 procent skuld hos Kronofogden. Att förhållandevis få låntagare får problem kan bero på att storbanker, objektsfinansieringsbolag och kortbolag har lägre risktolerans och ofta gör mer omfattande kreditprövningar än andra långgivare. Att det är en relativt liten andel av säljfinansieringsbolagens kunder som får betalningsproblem, trots att de ofta har låg inkomst, beror troligen på att fakturorna ofta gäller små belopp. Tidigare analyser har visat att små lån och skulder är mindre vanliga bland allvarliga betalningsproblem (se Andersson m.fl., 2021).

Det är ungefär en lika stor andel av nischbankernas kunder som får tidiga betalningsproblem som kunderna hos kortbolag och säljfinansieringsbolag. Däremot är det en högre andel som får allvarliga betalningsproblem hos nischbankerna – 0,4 procent får skuld hos Kronofogden. Det beror troligen på att lånen från nischbanker ofta är större. Dessutom har dessa låntagare lägre inkomst samtidigt som kreditprövningen ofta är mindre omfattande hos nischbanker jämfört med kortbolag (se diagram 2 och 4).

De som lånar av konsumentkreditinstitut har liknande egenskaper som låntagare hos nischbanker. Men av dem som tar stora lån är det färre som får betalningsproblem bland nischbankernas kunder. Det tyder på att det finns skillnader mellan långivargrupperna som vi inte kan observera. Skillnaderna beror troligen på risktolerans, vilket återspeglas i räntorna. Dessutom gör de höga räntorna att skulden växer snabbt om lånet inte betalas i tid (se Regeringen, 2013). Det kan i sig leda till betalningsproblem. Nästan var fjärde person som lånar av ett konsumentkreditinstitut får upprepade betalningspåminnelser och 18 procent får inkassokrav. Vidare får 9 procent av konsumentkreditinstitutens låntagare betalningsföreläggande varje år. Av dessa har 2,3 procentenheter skulden kvar hos Kronofogden året efter.

Det är även en relativt hög andel av objektsfinansieringsbolagens kunder som får påminnelser och inkassokrav. Dessa betalningsproblem är i huvudsak förknippade med bolagens kortverksamhet. Låntagare hos objektsfinansieringsbolag är inte överrepresenterade bland de som får betalningsföreläggande och skuld hos

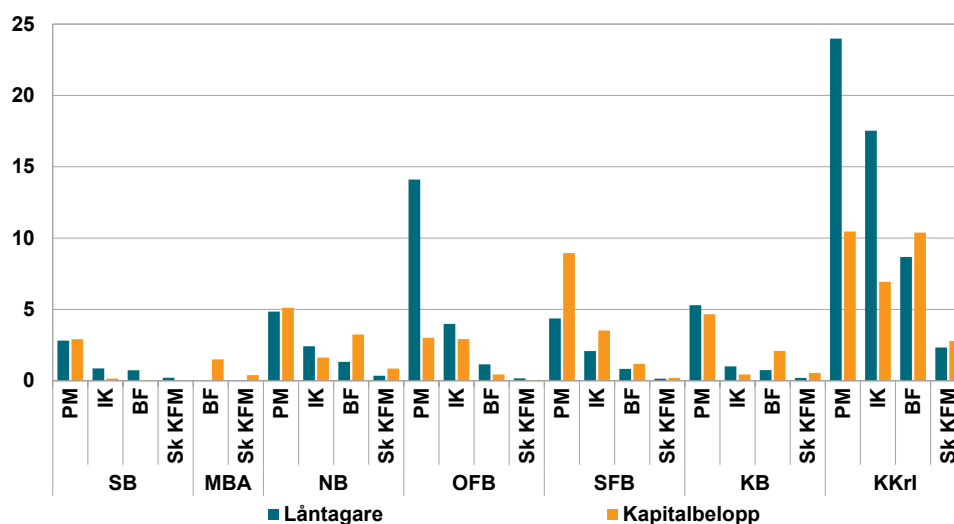
¹⁹ Skuldbeloppet består av kapitalbelopp plus räntor och avgifter som har tillkommit.

Kronofogden. Det beror troligen på att kortskulder är relativt små och att objektslån har en säkerhet som går att sälja.

Sammantaget får drygt 5 procent av svenskarna minst ett betalningsföreläggande (oavsett vad det är för slags skuld) varje år.²⁰ Andelen som får ett betalningsföreläggande på grund av lån är lägre, 3 procent. Det belyser att lån inte är den enda, eller ens den dominerande faktorn bakom betalningsproblem, även om lån självklart kan vara en belastning för hushåll som får dessa problem. Det är även troligt att de som har allra högst sannolikhet att få betalningsproblem inte får låna alls. Detta kan till viss del förklara varför andelen låntagare med allvarliga betalningsproblem är lägre än i befolkningen i stort.

Diagram 8. Andel utlåning med betalningsproblem uppdelat på problemsteg och långgivargrupp

Procent

Källa: FI och Kronofogden

Anm. SB = Storbank, MBA = Mindre bolåneaktör, NB = Nischbank, OFB = Objektfinansieringsbolag, SFB = Säljfinansieringsbolag, KB = Kortbolag och KKrI = Konsumentkreditinstitut. PM betyder påminnelser, IK är inkassokrav, BF är betalningsföreläggande och SK KFM står för skuld hos Kronofogden. Låntagare är andelar uttryckt i personer och Kapitalbelopp är andelar i kronor. Vi saknar uppgifter om påminnelser, inkassokrav och antalet låntagare för mindre bolåneaktörer.

Diagram 8 redovisar även betalningsproblem som andel av total utlåning i kronor. Det bekräftar att lån som kommer från en storbank leder till lägst andel betalningsproblem, oavsett steg. I synnerhet gäller det bolån. Det är även en jämförelsevis låg andel av utlåningen från mindre bolåneaktörer som leder till betalningsproblem. Det är troligt att det hänger ihop med att bolåneinstitut och

²⁰ Se statistik från Kronofogden, <https://www.kronofogden.se/om-kronofogden/statistik/statistik-om-betalningsforelaggande>

mindre bolåneaktörer gör mer omfattande kreditprövningar och att de därför har låntagare med god betalningsförmåga. Det kan även bero på att bostaden går att sälja om betalningarna blir för tunga för låntagaren. Lån från ett konsumentkreditinstitut leder till högst andel med problem – även när vi använder volym utlåning i beräkningarna. Skillnaden mellan storbanker och konsumentkreditinstitut kan bero på att storbanker lånar ut till personer med relativt höga inkomster och konsumentkreditinstitut till personer med relativt låga inkomster (se Andersson och Förster, 2021). Cirka 3 procent av utlåningen från ett konsumentkreditinstitut leder till en skuld hos Kronofogden. Näst högst andel skuld hos Kronofogden har lån från kortbolag, mindre bolåneaktörer och nischbanker – deras andelar ligger mellan 0,5 och 1 procent. Kunder hos säljfinansieringsbolag får oftare tidiga betalningsproblem än kunder hos andra bolagsgrupper, förutom konsumentkreditinstitut.²¹ Men det är en låg andel av säljfinansieringsbolagens utlåning som blir en kvarvarande skuld hos Kronofogden. Lån från objektsfinansieringsbolag leder nästan aldrig till skuld hos Kronofogden även om deras låntagare uppvisar vissa tecken på tidiga betalningsproblem. Det beror förmodligen på att det finns säkerheter bakom dessa lån, vilket skyddar konsumenterna.

Spridningen mellan långgivarnas andelar lån som får betalningsproblem ger information om hur generella våra slutsatser är. Det är ungefär lika stor andel låntagare hos de olika storbankerna som får betalningsföreläggande.²² Detsamma gäller inom grupperna objektsfinansieringsbolag och kortbolag. Bland säljfinansieringsbolag och nischbanker är spridningen mellan olika långgivare något större. Spridningen är störst bland konsumentkreditinstituten, vilket betyder att det finns stora skillnader mellan bolagen. Det finns några konsumentkreditinstitut där enstaka procent av låntagarna får betalningsföreläggande. Samtidigt finns det några konsumentkreditinstitut där över var femte låntagare får betalningsföreläggande.

Större betalningsförelägganden på grund av lån leder oftare till skuld hos Kronofogden

Lånets storlek har betydelse för om ett betalningsföreläggande ska bli en skuld hos Kronofogden.²³ Lite fler än varannan låntagare med betalningsföreläggande som lånat av en mindre bolåneaktör får skuld hos Kronofogden (diagram 9). Det är högst andel av alla låntagare och kan bero på att mindre bolåneaktörer ofta ger stora lån. Den höga andelen kan till viss del bero på att vissa mindre bolåneaktörer

²¹ Många av de fakturor som ingår i våra data har blivit räntebärande på grund av att fakturamottagaren inte betalat en räkning. Samtidigt har fakturamottagaren fått en betalningspåminnelse. Vi studerar endast de som fått minst två påminnelser.

²² Vi har använt betalningsförelägganden i beräkningarna för att det ger ett större urval att analysera än vad skuld hos Kronofogden gör.

²³ När vi jämför kapitalbelopp och skuldbelopp använder vi inte betalningsföreläggande i pant, eftersom de löses genom exekutiv auktion.

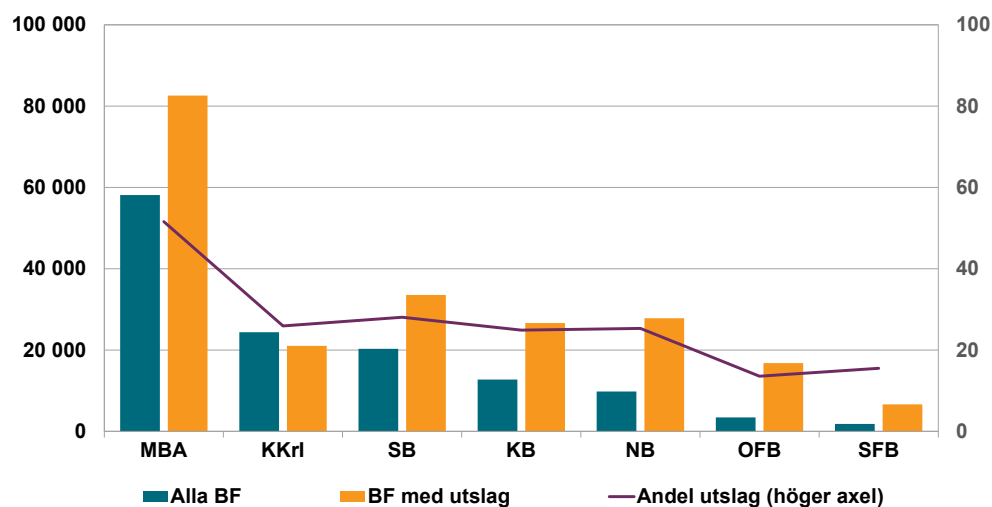
ger lån till personer som redan har betalningsanmärkningar. Dessa låntagare har troligen lägre incitament att betala sina förelägganden. Detta stöds av att de som inte lyckas betala sina skulder hos Kronofogden inom kort tid ofta får långvariga skuldproblem (se Kronofogden, 2018).

Det är mellan 15 och 30 procent av dem som får ett betalningsföreläggande på grund av ett konsumtionslån som har en skuld kvar hos Kronofogden året efter. Andelen låntagare med kvarvarande skuld är lägre för mindre kapitalbelopp. Lägst andel återfinns bland objektfinansieringsbolagens kunder. En möjlig förklaring till det är (igen) att försäljning av lånets säkerhet kan sänka skulden till en nivå som låntagaren kan återbetala.

Vi såg tidigare att kapitalbeloppen hos de låntagare som har sin skuld kvar 2020 är högre än bland samtliga betalningsförelägganden 2019.²⁴ Det gäller för alla bolagsgrupper utom konsumentkreditinstituten (jämför alla betalningsförelägganden med de som fått utslag i diagram 9). Vår analys ger alltså flera tecken på att risken att få skuld hos Kronofogden ökar med storleken på lånet.

Diagram 9. Median av kapitalbelopp och andel med utslag uppdelat på långivargrupp

Kronor (vänster axel) och procent (höger axel)

Källa: Kronofogden

Anm. SB = Storbank, MBA = Mindre bolåneaktör, NB = Nischbank, OFB = Objektfinansieringsbolag, SFB = Säljfinansieringsbolag, KB = Kortbolag och KKrl = Konsumentkreditinstitut. Diagrammet är sorterat efter storleken på alla betalningsförelägganden. Utslag betyder att skulden (i ett betalningsföreläggande) har fastställts för indrivning (blivit en skuld hos Kronofogden).

²⁴ I jämförelsen bortser vi från de räntor och avgifter som har tillkommit efter att skulden gått till betalningsföreläggande.

Referenser

Andersson, M.K., A. Bergling och M. Üye (2021), "Lån, betalningsproblem och skuld hos Kronofogden", FI-analys 32.

Andersson, M.K. och G. Förster (2021), "Varför får vissa konsumtionslåntagare betalningsproblem?", FI-analys 29.

Finansinspektionen (2020), "Svenska konsumtionslån", FI dnr 20-21349.

Finansinspektionen (2021a), "Den svenska bolånemarknaden", FI dnr 21-4799.

Finansinspektionen (2021b), "Förslag till nya allmänna råd om krediter i konsumentförhållanden" Remisspromemoria, FI dnr 20-20058.

Kronofogden (2020), "Skulder hos Kronofogden och spel om pengar", Institutet för kvalitetsindikatorer och Kronofogden, December 2020.

Regeringen (2010), "Ny konsumentkreditlag", Regeringens proposition 2009/10:242.

Regeringen (2013), "Överskuldsättning i creditsamhället", SOU 2013:78.